

(το ΣΠΗΛΑΙΟΒΑΡΑΘΡΟ
ΤΗΣ ΦΕΡΙΜΟΥ)

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΒΑΓΙΑΝΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ : ΙΩΑΝΝΑ ΔΕΙΚΤΑΚΗ

Πέρασαν τρεις μήνες από την πρώτη αποστολή μου στην Κάλυμνο και η δεύτερη ξεκινάει για το νησί των σφουγγαράδων.

Οι σπηλαιολογικές έρευνες που δημοσιεύθηκαν στο τεύχος του Ιουνίου οδήγησαν στην πρόβλεψη ότι σύντομα η Κάλυμνος θα ονομάζεται το "νησί των

σπηλαιών" και για να μην διαψευσθούμε έξι δύτες και σπηλαιολόγοι 28 Ιουλίου μπαρκάρουμε στο "Ροδάνθη" γεμάτοι ελπίδα και πείνα για εξερεύνηση. Μαζί μου ο **Παναγιώτης Πάλμερ** και ο **Γιώργος Εξηνταβελόνης**, που συμμετείχαν και στην προηγούμενη αποστολή, και οι νεοφερμένοι **Ξεδέας**

Το βάραθρο του "Μιλιανού"

Η είσοδος του βάραθρου "Μιλιανού" βρίσκεται λίγο χαμπλότερο από την κορυφή μια ώρα με

Κώστας, Μπαρούς Χρήστος και Ξυδέας Σταύρος. Στην αποστολή συμμετείχαν δύο αρχαιολόγοι και ένας γεωλόγος της Εφορίας Παλαιοντολογίας και Σπηλαιολογίας Νότιας Ελλάδας με σκοπό την αρχαιολογική μελέτη των σπηλαίων που επισκεφθήκαμε την προηγούμενη φορά.

στην ανατολική πλευρά του ομώνυμου βουνού τα πόδια από το χωριό Στημένια.

Tο Σάββατο πρωΐ μας βρήκε στο Βαθύ να ξεφορτώνουμε δεκάδες σάκους γεμάτους υπήλαιολογικό και καταδυτικό εξοπλισμό στο σπίτι που μας διέθεσε ο **Παύλος Καφαμίτας**, πολύτιμο ορμητήριό μας για τις επόμενες δύο εβδομάδες.

Ακολούθησε το ρίξιμο στο νερό του φουσκωτού σκάφους που φέραμε με τρείλερ από την Αθήνα στον όρμο της Ρίνας. Όλη η μέρα πέρασε με προετοιμασίες αφού το πρόγραμμα των εξερευνήσεων ξεκινούσε την επομένη. Πρώτος στόχος το μεγάλο βάραθρο που είχα εντοπίσει στη θέση "**Μιλιανός**", βορειοδυτικά από τα **Στημένια**. Μου το είχε υποδείξει ο **Γιάννης Σάντος**, ντόπιος από το Βαθύ. Ο Γιάννης, που με τον Παύλο συμμετείχαν και στην προηγούμενη αποστολή, ενσωματώθηκε στην ομάδα από την πρώτη μέρα.

Νωρίς την Κυριακή το πρωΐ η ομάδα με τον Κώστα, το Σταύρο, το Γιώργο, το Χρήστο και το Γιάννη ξεκίνησε το ανέβασμα στο βουνό. Μαζί και ο **Γιάννης Κουλιάς**, ο γιατρός από την Ποθιά, που ήταν μαζί μου όταν εντοπίσαμε το βάραθρο. Η κακοτράχαλη και απότομη πλαγιά ήταν η πρώτη δοκιμασία στην αρχή μας ιδιαίτερα ζευτής ημέρας. Με τους βαρειούς σάκους στην πλάτη, το γλύτωμα στις σάρες γινόταν επικίνδυνο. Ενώ την πρώτη φορά παιδευτήκαμε πολύ να το βρούμε και μια ολόκληρη μέρα χτενίζαμε την περιοχή, αυτή τη φορά ο Γιάννης το βρήκε εύκολα. Το αρμάτωμα ανέλαβε ο Κώστας Ξυδέας. Έβαλε δύο καρφιά στο χείλος του βάραθρου και κρεμασμένος από κατούσάρι σχοινί ξεκίνησε το κατέβασμα. Το βάραθρο άνοιγε αμέσως από κάτω και γρήγορα βρέθηκε στο κενό. Σαράντα μέτρα πιο κάτω το σχοινί ακούμπησε στο τοίχωμα. Ένα δεύτερο αγκύωμα ήταν αναγκαίο. Με το ηλεκτρικό τρουπάνι που είχε μαζί του άνοιξε μία τρύπα στο βράχο, έβαλε ένα καρφί και στερεώθηκε μέσα σ' αυτό. Έβγαλε το σχοινί από τον καταβατήρα, πέρασε το κάτω μετά το καρφί σ' αυτόν και συνέχισε το κατέβασμα. Εν τέλει εξήντα επτά μέτρα από την είσοδο πάτησε στο δάπεδο. Μια κατηφορική γεμάτη πέτρες αίθουσα ήταν το τέλος του βάραθρου. Ακολούθησε το κατέβασμα των υπολοίπων, ενώ έμεινε στην επιφάνεια ο Γιάννης Κουλιάς και ο Σάντος. Το βάραθρο ψάχτηκε παντού για να βρεθεί κάποια συνέχεια,

Το βάραθρο του "Μιλιανού"

Το βάραθρο "Μιλιανού" όπως φαίνεται από το δάπεδό του. Έχει κατακόρυφο βάθος εβδομήντα μέτρα. Διακρίνεται ο Γιώργος Εξηνταβέλωνης επάνω στο σχοινί καθώς κατεβαίνει.

αλλά το μόνο που βρέθηκε ήταν ένα ολοζώντανο φίδι να περιδιαβαίνει ανάμεσα στις πέτρες του δαπέδου. Προφανώς έπεισε από την είσοδο και επιβίωσε παρά την πτώση των σχεδόν εβδομήντα μέτρων.

Το βάραθρο χαρτογραφήθηκε πριν ξεκινήσει το ανέβασμα. Ο καθένας φορώντας ειδικά φρένα σκαρφάλωσε στο σχοινί. Το ανέβασμα των υλικών μέσα στη ζέστη ταλαιπώρησε ιδιαίτερα την ομάδα. Αργά το απόγευμα ξεκίνησε η επιστροφή με την δίψα να βασανίζει όλους αφού δέκα μπουκάλια νερό αποδείχθηκαν πολύ λίγα και είχαν αδειάσει από νωρίς. Το κατέβασμα ήταν δυσκολότερο από το ανέβασμα, πολλά γλυπτορήματα και καναδύ πεσμάτα χωρίς ευτυχώς βαρειές συνέπειες. **Το βάραθρο του "Μιλανού"** είναι το βαθύτερο από όσα εξερευνήσαμε στην Κάλυμνο αλλά έχει μόνο σπηλαιολογικό ενδιαφέρον.

Στην προηγούμενη αποστολή είχα εντοπίσει ένα βάραθρο στην περιοχή **Πεξώντα**, βόρεια από το Βαθύ. Αυτό χρησίμευε στους ντόπιους σαν αποθήκη νερού, το οποίο αντλούσαν με κουβάδες. Αποφασίσαμε να το ξερευνήσουμε αυτή τη φορά και ένα πρωΐ ξεκινήσαμε με το φουσκωτό για τα βορεινά. Το βάραθρο βρίσκεται πολύ κοντά στην θάλασσα στην νότια πλευρά του όρμου **"Αργινώντα"** σε υψόμετρο δεκαπέντε μέτρων. Ο καλός καιρός μας επέτρεψε να προσεγγίσουμε στα βράχια ακριβώς κάτω από την είσοδο. Τα τοιχώματα στην αρχή του έχουν λαξευτεί προφανώς για την τοποθέτηση κάποιου δοκαριού που χρησίμευε για το τράβηγμα του κουβά. Ο Γιώργος Εξηνταβελόνης αρμάτωσε και κατέβηκε στο βάραθρο, που μετά την είσοδο φαρδαίνει κάπως για να καταλήξει σε μια μικρή λίμνη με υφάλμυρο νερό, σε βάθος δεκατεσάρων μέτρων χωρίς άλλη συνέχεια.

Βορειότερα στον όρμο **"Βυζώντα"** επισκεφήκαμε μια τεράστια καρστική δολίνη. Πρόκειται για σπήλαιο του οποίου κατέρρευσε η οροφή. Σ' αυτό έρχονται συχνά αναρριχητές που σκαρφαλώνουν στα αρνητικά τοιχώματα. Η έρευνα δεν μας έδειξε κάποια συνέχεια.

Μια πληροφορία για την ύπαρξη μιας τρύπας που βγάζει αέρα στα μέσα του δρόμου από το Βαθύ προς την Ποθιά, ψηλά στο βουνό μας κίνησε το ενδιαφέρον. Αυτές οι τρύπες πάντα επικοινωνούν με σπήλαια. Το ρεύμα αέρα δείχνει ότι υπάρχει μια άλλη είσοδος σε διαφορε-

τικό υψόμετρο και σπηλαιώδη κοιλώματα ενδιάμεσα. Η διαφορά της θερμοκρασίας μεταξύ του εισωτερικού των σπηλαίων και του εξωτερικού δημιουργήσε το ρεύμα. Επισκεφθήκαμε την περιοχή και εντοπίσαμε την τρύπα, μόνο που δεν υπήρχε ρεύμα αυτή τη φορά. Μας ενημέρωσαν ότι πριν λίγα χρόνια, με την ελπίδα να βρουν νερό, ανατίναξαν την είσοδο. Ίσως έτσι να προκλήθηκαν κάποιες μικρές κατολισθήσεις στο εισωτερικό και να έφραξαν την στενή σπήλαιη. Στην περιοχή υπάρχουν και πολλά άλλα βάραθρα, αλλά όλα μικρά.

Ένα βράδυ στο Βαθύ μας επισκέφθηκε ο **Μικές Εργάς**, ντόπιος παλιός κυνηγός, που προσφέρθηκε να μας δώσει πληροφορίες για βάραθρα και σπήλαια που γνωρίζε. Ανάμεσα στα πολλά αναφέρθηκε και για μια τρύπα στην **Ψέριμο** απ' όπου πεταγόταν αγριοπεριώτερα που αυτός κυνηγούσε. Μια τρύπα που οδηγούσε στο χάος, βαθειά στη γη, όπως μας είπε. Η πρώτη αποστολή διοργανώθηκε και οι Ξυδαίοι με τον Εργά ξεκίνησαν ένα πρωΐ. Ο **Γιάννης Χαραλάμπης**, στο ξενοδοχείο του οποίου μέναμε, τους μετέφερε με το σκάφος του. Η Ψέριμος βρίσκεται ανατολικά της Καλύμνου και ανήκει διοικητικά σ' αυτή. Η διαδρομή είναι λιγότερο από μισή ώρα από το Βαθύ μέχρι την περιοχή του βάραθρου, στα βόρεια του νησιού.

Εκείνη την ημέρα με τον Παναγιώτη και τον Γιώργο αποφασίσαμε να πάμε για κατάδυση σε ένα ναυάγιο στο νότιο μέρος της Ψερίμου. Είχαμε φροτώσει με μπουκάλες το φουσκωτό όταν χτύπησε το κινητό. Ήταν ο Κώστας, γεμάτος ενθουσιασμό μουν είπε ότι κατέβηκε στο βάραθρο και βρέθηκε σε μια τεράστια υπόγεια αίθουσα, και ότι το σπήλαιο συνεχίζει με θαλάμους πολύ όμορφα διακοσμημένους με σταλακτίτες και σταλαγμίτες. "Είναι κάτω στο Σταύρος", συνέχισε, "θα τον περιμένω να γνωρίσει και σε καμιά ώρα έλα να μας πάρεις από την θάλασσα με το φουσκωτό". Του ζήτησα πριν φύγουν να αρματώσουν το βάραθρο με πολλά σχοινιά ώστε την επομένη να κατέβει όλη η ομάδα και να συνεχίσουμε την εξερεύνηση.

Επιτέλους αυτό που περιμέναμε, η ελπίδα να βρούμε ένα μεγάλο όμορφο σπήλαιο, άρχισε να γίνεται πραγματικότητα. Το πρόγραμμά μας άλλαξε αμέσως αφού η προτεραιότητα πια ήταν το σπήλαιο.

Επιφροτώσαμε το φουσκωτό και ξεκίνησα για

Το σπηλαιοβάθρο της Ψερίμου

Η πρώτη μεγάλη αίδουσα έχει διάμετρο περίπου εκατό μέτρα. Ψηλά στην οροφή διακρίνεται η είσοδος σε ύψος τριάντα μέτρων. Διακρίνεται ένα άτομο από την ομάδα καθώς κατεβαίνει, ενώ οι υπόλοιποι κρατώντας φλας φωτίζουν τον τεράστιο χώρο.

την Ψέριμο. Από την θάλασσα τους διέκρινα στην πλαγιά με τα κυάλια να αρματώνουν το βάραθρο. Καμιά ώρα αργότερα ξεκίνησαν την επιστροφή. Είχε θάλασσα και δεν μπορούσα να τους μαζέψω κάτω από την ωπηλιά. έτσι τους περίμενα ανατολικότερα σε έναν απάνεμο όρμο. Σε μιού ώρα είχαν φθάσει. Με τον ίδρωτα να στάζει από τα χαμογελαστά τους πρόσωπα, άρχισαν να μου περιγράφουν, όσες πρόλαβαν να δουν, από τις ομιδοφίες της ωπηλιάς. "Ξέρεις", μου είπε ο Σταύρος, "όταν βγήκα επάνω άρχισα να πηδάω από τη χαρά μου και να φωνάζω το βρόγκαμε".

Πίσω στο Βαθύ, στο σπίτι του Παύλου, αργά το απόγευμα βρεθήκαμε και οι έξι να προετοιμάζουμε τα υλικά της αυριανής αποστολής. Σχοινιά, κρίκοι, φρένα, φωτογραφικά, κράνη συνέθεταν ένα απίστευτο κομφούζιο στην αυλή.

Σιγά-σιγά οι σάκοι γέμισαν με δύση περισσότερη τάξη μπρούσαμε. Η ομάδα ενισχύθηκε και από τον ωπηλαιολόγο **Κώστα Χριστοδούλεα**, που εν τω μεταξύ ενσωματώθηκε στην αποστολή, καθώς και από τον **Παύλο Καραμίτα**.

Πρωΐ-πρωΐ την επομένη με δύο σκάφη το φουσκωτό και αυτό του Γιάννη Χαραλάμπη φύγαμε για την Ψέριμο. Η απόβαση κάθε άλλο παρά εύκολη ήταν. Παρ' όλο που πήγαμε στον απάνεμο όρμο, είχε αρκετό κύμα. Περάσαμε όλοι με τα πράγματα στο σκάφος του Χαραλάμπη αφού φουντάραμε το φουσκωτό στην μέση του όρμου με δύο άγκυρες. Ο Χρήστος πήδησε στο νερό και βγήκε στα βράχια. Του ρίξαμε σχοινί και μας τράβηξε. Το κύμα ανεβοκατέβαζε απότομα το σκάφος που

κινδύνευε να τουακιστεί. Ένας - ένας πηδήξαμε εξώ και αρχίσαμε να βγάζουμε τα πράγματα, όταν ο Παναγιώτης Πάλμερ έχασε την ωδοροπία του και έπεισε. Τα κοφτερά, σαν ξυράφια, βράχια του έσκισαν το πόδι πάνω στο καλάμι. Το τραύμα ήταν βαθύ. Ο Χριστοδούλεας είχε το φαρμακείο και ένας σφιχτός επιδειμιος σταμάτησε το αίμα. "Δεν είναι τίποτα", μιας είπε ο Παναγιώτης, "ας ξεκινήσουμε". Οκτώ άτομα, δεκαπέντε σάκοι, δύο για τον καθένα, και μερικοί ξεπερνούσαν τα είκοσι κιλά. Το μονοπάτι ανύπαρκτο και τα ξερά χόρτα μυτερά σε μια διαδρομή με συχνά ανεβοκατεβάσματα που σε μισή ώρα μας οδήγησε στο σύνομο του βάραθρου. Το αρμάτωμα των παιδιών ήταν τέλειο και τα σχοινιά πέφταν κατ' ευθείαν στο κενό. Η τεχνική του μονού σχοινιού που χρησιμοποιούμε για να ανεβοκατεβαίνουμε στα βά-

Η είσοδος του σπηλαιοβάραθρου της Ψερίμου βρίσκεται στα βόρεια του νησιού διακόσια μέτρα από την θάλασσα σε υψόμετρο εξήντα μέτρων περίπου.

Μικροί λευκοί σταλακτίτες σχηματίζονται από τις σταγόνες.

Κοιτώντας ψηλά από τη δυτική πλευρά

της σπηλιάς φαίνεται το φως

του ήλιου που μπαίνει από την είσοδο.

Ένας σπηλαιολόγος

σκαρφαλώνει στο σχοινί

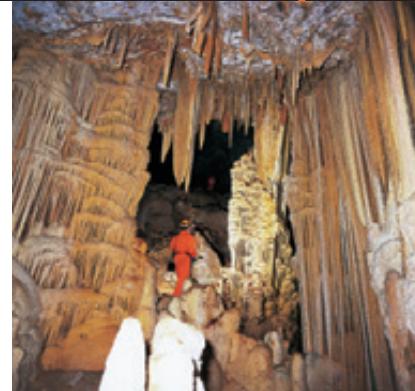
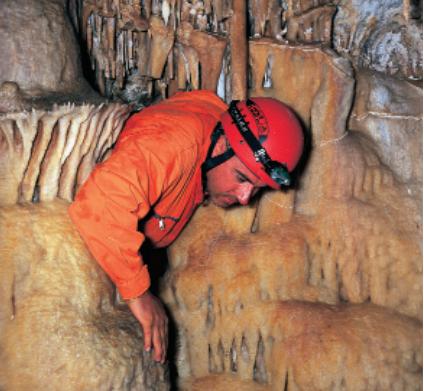
προς τα εκεί.

**Μεγάλες σταλαγμιτικές κολώνες σχηματίζουν φυσική πύλη
προς τα χαμπλότερα σημεία της σπηλιάς.**

**Περνώντας ένα στενό πέρασμα από
όπου με δυσκολία κωράει το σώμα,
εξερευνήσαμε τους πιο όμορφα
διακοσμημένους δαλάμους του
σπηλαίου.**

Το σπηλαιοβάραθρο της Ψερίμου

Ωρθρα προϋποθέτει ότι το σχοινί δεν πρέπει να ακουμπάει ποτέ στο βράχο διότι με την τριβή θα κοπεί. Όταν αυτό συμβαίνει βάζουμε καρφί, πλακέτα, κρίκο και το σχοινί ξαναδένεται. Αυτά τα σημεία αποκαλούμε **αλλαγή**, αφού πρέπει να αφήσουμε το ένα σχοινί και να περάσουμε στο άλλο. Εδώ είχαμε μόνο μία αλλαγή, ένα μέτρο κάτω από το χελύος του στομίου.

Φορέαμε τις ειδικές ζώνες (εξαρτήσεις) και όλα τα απαραίτητα για το ανεβοκατέβασμα. Πρώτος κατέβηκε ο Σταύρος και πίσω του εγώ. Τρία μέτρα κάτω από το καρφί βρέθηκα στο κενό στην οροφή μιας τεράστιας αίθουσας. Το φως από την είνοδο μου επέτρεπε να δω αρκετά καλά γύρω μου. Σταμάτησα κρεμασμένος στο σχοινί. Δύο αγριοπερίστερα περνώντας δίπλα μου ξυστά βγήκαν προς τα έξω.

Μια φωτεινή δέσμη όστη η διάμετρος της εισόδου χτυπούσε απέναντι προς το βάθος φωτίζοντας σαν τεράστιος φακός. Διέκρινα μία μικροσκοπική φιγούρα να κινείται εκεί κάτω ανάμεσα από τεράστιους ογκόλιθους. Ήταν ο Σταύρος. Όλη η αίθουσα γύρω-γύρω ήταν στολισμένη με μεγάλα σταλακτικά συμπλέγματα. Μια πρασινωπή χροιά ήταν διάσπαρτη. Τα κυανοφύκη που αναπτύσσονται στα σπήλαια όταν υπάρχει φως δίνουν αυτό το χρώμα. Ονομάζεται "αυθένεια των τουριστικών σπηλαίων", μιας και αναπτύσσονται κοντά στα φώτα της

τουριστικής διαδρομής.

Κοίταξα προς τα πάνω και διέκρινα στο δυτικό τμήμα της εισόδου μερικά κρεμασμένα στο κενό βράχια που έμοιαζαν έτοιμα να ξεκολλήσουν. Δεν ήταν έκπληξη αφού τα είχαν διακρίνει και ο Σταύρος και ο Κώστας την προηγούμενη και μου το είχαν αναφέρει.

Αισθάνθηκα ανασφάλεια με τα βράχια να κρέμονται από πάνω μου και συνέχισα αμέσως το κατέβασμα. Με τον καταβατήρα να μου κάει το χέρι, ζευταμένο από την τριβή με το σχοινί, καθώς αυτό περνάει μέσα από τις τροχαλίες του, πάτησα στο δάπεδο, 28 μέτρα κάτω από την είνοδο. Γρήγορα ελευθερώθηκα από το σχοινί και απομακρύνθηκα, αφού η εικόνα των κρεμασμένων βράχων ήταν ακόμη στο μυαλό μου. Στη ρίζα ενός μεγάλου βράχου άφησα την εξάρτηση και ξεκίνησα να περιδιαβαίνω το σπήλαιο.

Το δάπεδο της μεγάλης αίθουσας καλυπτόταν από μεγάλους ογκόλιθους σκεπασμένους με κυανοφύκη που τους έκανε ιδιαίτερα ολιμπηρούς. Προχώρησα αμέσως δυτικά. Δεκαπέντε περίπου μέτρα χαμηλότερα διέκρινα μεγάλες σταλαγμιτικές κολώνες. Το πολύ απότομο κατέβασμα ανάμεσα στους ογκόλιθους με οδήγησε στις πρώτες ολοσκότεινες αίθουσες. Αναψα όλα τα φώτα στο κράνος μου. Το σπήλαιο έλαμψε από ομορφιά στα μάτια μου.

Όνομάσαμε "Αίδουσα Εργά", αυτόν τον υπέροχα στολισμένο δάλαμο προς τιμή του Μικέ Εργά που μας υπέδειξε την είσοδο του σπηλαιοβάραθρου από όπου πετάγονται αγριοπερίστερα που αυτός κυνηγούσε.

Κατάλευκοι λιθωματικοί ωχηματισμοί παντού τριγύρω μου. Γύρισα και κοίταξα προς τα επάνω ανάμεσα από τις τεράστιες κολώνες. Είδα μακριά, σχεδόν πενήντα μέτρα πάνω το φως της εισόδου, την αχτίδα του φωτός να ξεκινάει από αυτή. Κάποιος που εκείνη τη στιγμή κατέβαινε φαινόταν σαν μύγα επάνω στο σχοινί.

Η μανία της εξερεύνησης με κυρίευσε. Πέρασα από αίθουσα σε αίθουσα πότε σκαρφαλώνοντας στους σταλαγμίτες και πότε σεργόμενος σε στενώματα. Όμως η ώρα περνούσε και έπρεπε να βοηθήσω στο κατέβασμα των σάκων. Γύρισα κάτω από τα σχοινιά όπου οι άλλοι είχαν ήδη κατεβάσει μέρος του εξοπλισμού. Με σκοπό να φωτογραφίσουμε τη μεγάλη

αίθουσα άρχισα να μοντάρω τα φλας για τον φωτισμό. Ο Πάλμερ που είχε κατέβει εν τω μεταξύ ήρθε για να με βοηθήσει. Μας πήρε καμιά ώρα. Εν τω μεταξύ κατέβηκαν όλοι. Διάλεξα ένα σημείο της αίθουσας όπου η θέα ήταν αιφνιθεατρική και τοποθέτησα το τρίποδο με τις μηχανές. Οι άλλοι κρατώντας φλας οπορτύσανε στο σπήλαιο για να φωτίσει ο καθένας ένα τμήμα του. Ο συγχρονισμός με φωτοκύτταρα των τριάντα μεγάλων φλας δεν είναι εύκολη υπόθεση. Χρειάσθηκαν δεκάδες δοκιμές για να σιγουρευτούμε ότι ανάβουν όλα μαζί. Με όλα αυτά ο χρόνος κύλησε πολύ γρήγορα. Είχαμε συμφωνήσει να έρθει από το Βαθύ ο Γιάννης Χαραλάμπης στις 7 για να πάρει τους μισούς και οι άλλοι θα φεύγαμε με το φουσκωτό.

Ήταν ήδη περασμένες πέντε ώρες αρχίσαμε να μαζεύουμε τα πράγματα ενώ ο πρώτος ξεκινούσε το ανέβασμα στο σχοινί. Όταν έκλεισαν όλοι οι σάκοι ξεκίνησα και εγώ να ανεβαίνω σε ένα από τα σχοινιά. Σιγά-σιγά έβλεπα να ξεμακραίνουν από κάτω οι απομείναντες σύντροφοί μου και το φως του ήλιου να με πλησιάζει. Πέρασα γρήγορα την αλλαγή και στις έξι τα πόδια μου πάτησαν σε στέρεο έδαφος. Την δροσιά της σπηλιάς αντικατέστησε η πνιγερή ζέστη του απομεισήμερου. Έφαξα για ένα μπουκάλι νερό αλλά όσα ήταν επάνω τα είχαν πιει οι άλλοι και μερικά ήταν ακόμη μέσα στη σπηλιά. Ο Κώστας και ο Σταύρος με δύο τροχαλίες είχαν ήδη φτιάξει ένα πολύσπαστο για να μειώσουν το βάρος των σάκων.

Μ' αυτά και μ' αυτά η ώρα πήγε επτά και ακόμη δεν είχαν βγει όλοι από τη σπηλιά. Στο μεταξύ είχε φθάσει από κάτω ο Χαραλάμπης με το σκάφος του και δεν μπορούσε να περιμένει. Πέντε άτομα

φορτώθηκαν και πήραν τον κατήφορο για τον μικρό όρμο ακριβώς κάτω από τη σπηλιά, όπου τους περίμενε ο Γιάννης. Ο καιρός είχε πέσει και σχετικά εύκολα ένας-ένας επιβιβάστηκαν. Μείναμε πίσω εγώ, ο Κώστας και ο Σταύρος. Ξαρματώσαμε το βάραθρο, παρ' όλο που έπρεπε να επιτρέψουμε τις επόμενες ημέρες για να ολοκληρώσουμε τη δουλειά, αφού δεν θέλαμε να αφήσουμε εκτεθειμένα στον ήλιο τα σχοινιά. Τα πράγματα που έμειναν να κουβαλήσουμε μέχρι το φουσκωτό ήταν τώρα πολύ περισσότερα από όσα υπολογίζαμε. Το περπάτημα με σχεδόν σαράντα κιλά επάνω μας ήταν εξουθενωτικό, ειδικά στις κατηφόρες όπου υπέφεραν φοβερά τα γόνατα. Φθάνοντας στον όρμο μούσκεμα στον ιδρώτα έβγαλα τη φόρμα και βούτηξα στο νερό για να φθάσω στη βάρκα. Αυτό είναι ευτυχία, σκεφτόμουν καθώς κολυμπούσα. Ο ήλιος έπιασε να δύει καθώς το φουσκωτό έβαλε πλώρη για την Κάλυμνο. Το βράδυ γύρω από το τραπέζι με τα πόδια όλων να πονάνε από την κούραση,

Κρύσταλλοι ασβεστίτη σχηματίσματα στην άκρη μιας μικρής περιοδικής λιμνούλας.

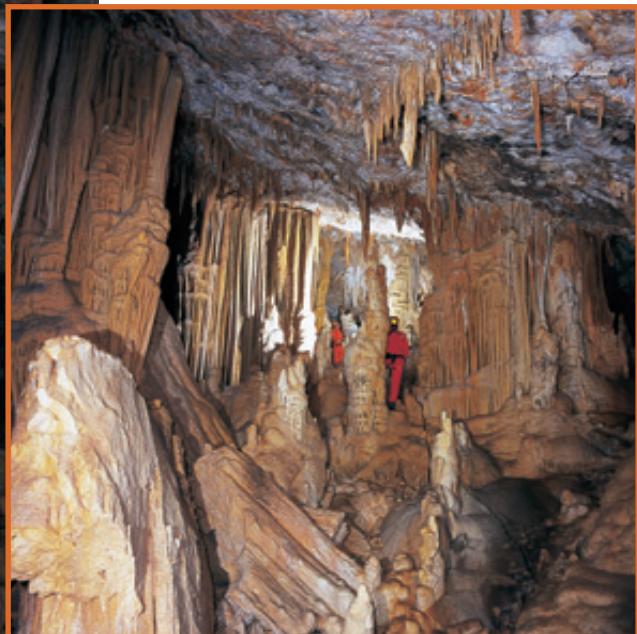

Το μεγάλο βάραδρο της εισόδου

απέτρεψε την ανδρώπινη επίσκεψη και το σπήλαιο διατηρήθηκε ανέπαφο από την δημιουργία του πριν εκατομμύρια χρόνια.

Οι δάλαμοι του σπηλαιοβάθραδου περιμετρικά της μεγάλης αίθουσας είναι στολισμένοι με μεγάλα σταλαγμιτικά συμπλέγματα που σχηματίζουν φυσικά χωρίσματα ανάμεσά τους.

Δώσαμε το όνομα

"Αιδουσα της Μεγάλης Προσμονής"

σ' αυτόν τον υπέροχο δάλαμο

για να δυμόδαστε τις κρυφές ελπίδες

που κρύβαμε μέσα μας για την εξερεύνηση

ενός τόσο όμορφου σπηλαίου

στην διάρκεια της πολυήμερης αποστολής.

Ο πιο χαρακτηριστικός λιδωματικός διάκοσμος της σπηλιάς είναι οι μεγάλες σταλακτικές κουρτίνες. Έχουν ύψος έως και τέσσερα μέτρα και πάχος λιγότερο από έναν πόντο. Δεν έχω ξαναδεί ωραιότερες από αυτές σε οποιοδήποτε άλλο σπήλαιο έχω επισκεφθεί.

αποφασίσαμε να ξαναπάμε στο σπήλαιο μετά από δυο-τρεις ημέρες, για να προλάβουμε να ξεκουραστούμε κάπως.

Το υπόλοιπο της εβδομάδας ασχολήθηκαμε με καταδύσεις σε υποθαλάσσια σπήλαια και ναυάγια. Όμως το σπήλαιο της Ψερόμου μας περίμενε για να μας αποκαλύψει ποιος ξέρει τι

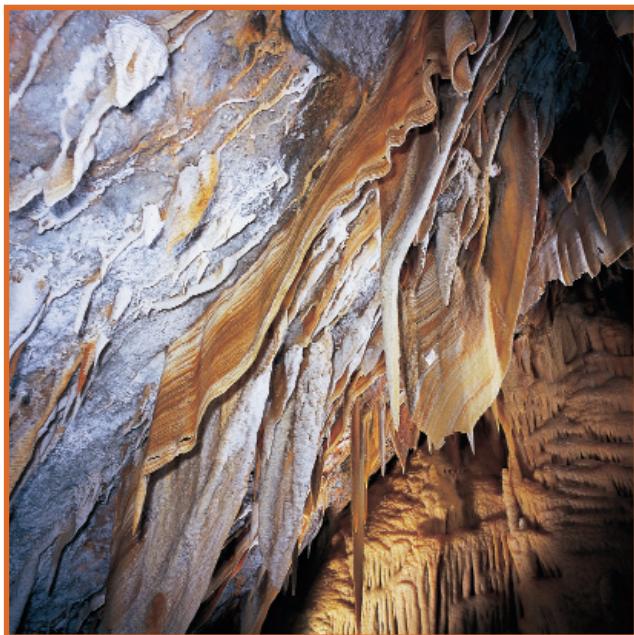
άλλες ομορφιές.

Η δεύτερη αποστολή ξεκίνησε με λιγότερα πρόγματα αφού δεν χρειαζόταν πια όλα τα φλας. Η φωτογράφηση των μεγάλων θαλάμων είχε τελειώσει και έμενε μόνο αυτή των μικρών θεμάτων. Το δελτίον καιρού ήταν ιδανικό και με την άπνοια μπορούσαμε να αποβιβαστούμε

στον μικρό όρμο κάτω από τη σπηλιά. Ξεκινήσαμε όλοι με το σκάφος του Γιάννη Χαραλάμπη. Πιάσαμε εύκολα στεριά και σε μια ώρα ήμασταν στο βάραθρο.

Χωριστήκαμε σε τρεις ομάδες. Εγώ με τον Γιώργο θα φωτογραφίζαμε, ο Κώστας με τον Χριστοδούλεα θα χαρτογραφούσαν το σπήλαιο και ο Σταύρος με το Γιάννη θα συνέχιζαν την εξερεύνηση. Κατεβάσαμε τα φωτογραφικά στις κάτω αίθουσες και άρχισα να φάγω τα θέματα της φωτογράφησης. Βρήκα μια αίθουσα δύπου η οροφή ήταν γεμάτη λεπτούς, σαν μακαρόνια, σταλακτίτες. Σε μια άλλη το κόκκινο, το κίτρινο και το λευκό χρωμάτιζαν μεγάλα λιθωματικά συμπλέγματα έως και δέκα μέτρα σε ύψος.

Μου είχαν πει τα παιδιά ότι στην προηγούμενη αποστολή είχαν βρει μια τρύπα, πέρασαν με δυσκολία και βρήκαν μια κατηφορική αίθουσα καταστόλιστη με κρυστάλλους ασβεστίτη. Την ήξερε ο Γιώργος και μου την έδειξε. Περάσαμε το στένωμα και πράγματι στο βάθος του θαλάμου βρήκαμε τους θαυμάσιους κρυστάλλους. Σχηματίσθηκαν γύρω από μικρούς σταλακτίτες κατά μήκος μιας λεκάνης που συγκεντρώνει τον χειμώνα νερό. Αυτό καθώς πέφτει εδώ σταγόνα σταγόνα από τους σταλακτίτες περιέχει δυσσόξινο ανθρακικό ασβέστιο. Με την πτώση της μερικής πίεσης αποβάλλεται το διοξείδιο του άνθρακα και το αδιάλυτο ανθρακικό ασβέστιο κρυσταλλώνεται στο τριγωνικό ή ρομβικό σύστημα σχηματίζοντας κρυστάλλους ασβεστίτη ή αραγωνίτη αντίστοιχα. Κάθε χρόνο νέες ανακρυσταλλώσεις προστίθενται και έτοι σχηματίσθηκαν τα υπέροχα αυτά κρυσταλλικά συμπλέγματα. Το μέρος είναι χαμηλό και για να τα φωτογραφήσουμε

Ο διάκοσμος του σπηλαιοβάραθρου αποτελείται από σταλακτίτες, σταλαγμίτες, κουρτίνες και κρυστάλλους σε μια μοναδική ποικιλία σχεδίων και χρωμάτων.

Λεπτοί πολύχρωμοι σταλακτίτες με πλευρικές ανακρυσταλλώσεις στην οροφή ενός δαλάμου στα νοτιοδυτικά διαμερίσματα του σπηλαιοθάραμου.

συρθήκαμε από τη μια μεριά εγώ και από την άλλη ο Γιώργος που σχεδόν κουλουριάστηκε σαν φίδι γύρω από μια κολώνα κρατώντας ένα φλας. Εκτός από τους κρυστάλλους η αίθουσα αυτή έχει γενικά θαυμαστό στολισμό.

Βγήκαμε από το στένωμα και προχωρήσαμε βόρεια. Ένα απότομο ανέβασμα, μια χαμηλή δίοδος και κατεβαίνοντας κάθετα φθάναμε στον **Θάλαμο με τις κουρτίνες**. Εδώ πέτρινα παραπετάσματα με την μορφή κυματιστού υφάσματος κρέμονται από τα τοιχώματα. Άλλα κατάλευκα, άλλα κίτρινα, άλλα γκρίζα και άλλα καφέ, με όλες τις ενδιάμεσες αποχρώσεις.

Είναι τόσο λεπτά που το φως τα διαπερνά. Οι θαυμάσιες πτυχώσεις τους θυμίζουν μανδύες. Δεν θυμάμαι να έχω δει ωραιότερους σχηματισμούς αυτού του είδους σε οποιοδήποτε σπήλαιο. Μερικά παρ' όλο που ξεπερνούν τα πέντε με έξη μέτρα σε ύψος, είναι λεπτότερα από μισό εκατοστό.

Προς το μεσημέρι ο Γιώργος βγήκε από το βάραθρο μιας και περιμέναμε να έρθει ο Γιάννης ο Κουλιάς. Θα επιχειρούσε και αυτός κατάβαση στο σπήλαιο. Δεν είναι εύκολο για κάποιον χωρίς την κατάλληλη εκπαίδευση να κατέβει τριάντα μέτρα με σχοινί στο κενό. Το

πρόβλημα είναι περισσότερο ψυχολογικό. Παρ' όλα αυτά ο Γιάννης το επιχείρησε και τα κατέφερε. Δίπλα-δίπλα με τον Γιώργο αλλά σε διαφορετικά σχοινιά τους βλέπαμε όλοι να κατεβαίνουν από ψηλά και ξειπάναμε σε χειροκρότημα μόλις ο Γιάννης πάτησε κάτω. Επέιστρεψα στη φωτογράφηση και τον ξαναείδα μετά από καναδύό ώρες δέκα μέτρα ψηλότερα από εκεί που βρισκόμουν να μας κοιτάει. Τον ρώτησα εάν πάνε όλα καλά αλλά δεν μου απάντησε. Δεν έδωσα σημασία και συνέχισα την δουλειά. Αργότερα όταν πια όλοι μαζευτήκαμε κάτω από τα σχοινιά για να ξεκινήσουμε το ανέβασμα μας εκμιστρεύτηκε, ότι κατεβαίνοντας ανάμεσα στους ογκόλιθους γλύτωρησε και πέφτοντας προς τα

πίσω στην προσπάθειά του να στηριχθεί έβγαλε το χέρι του από τον ώμο. Είχε εμπειρία σαν γιατρός και επειδή το είχε ξαναπάθει πριν από δεκατέσσερα χρόνια, κατάφερε να το ξαναβάλει μόνος στη θέση του!

Στο μεταξύ ο Κώστας ολοκλήρωσε την χαρογράφηση και ο Σταύρος με τον Γιάννη εξερεύνησαν όσες περιουσότερες διόδους μπορούσαν. Έπρεπε πια να βγούμε. Στις εφτά ήταν ακόμη ο Κώστας κάτω όταν έφθασε με το σκάφος ο Χαρολάμπης και βιαζόταν να επιστρέψει στο μαγαζί του. Βιαστήκαμε όσο μπορούσαμε και παρ' όλο που εν τω μεταξύ ο καιρός φουσκωσε, καταφέραμε να επιβιβαστούμε. Το υπέρβαρο σκάφος με το ζόρι πήγανε κόντρα στα κύματα και χρειάστηκε σχεδόν μία ώρα για να φθάσουμε στο Βαθύ.

Στην Κάλυμνο μείναμε συνολικά δεκατρείς ημέρες. Στο διάστημα αυτό εξερευνήσαμε βάραθρα και καταδυθήκαμε σε υφάλους, ναυάγια και υποθαλάσσια σπηλαία, χωρίς να ξεκουραστούμε ούτε μια μέρα. Το τι είδαμε στους βυθούς θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος.

Το πιο σημαντικό εύρημα ήταν το Σπηλαιοβάραθρο της Ψερίμου. Είναι πολύ σπάνιο στη ζωή ενός σπηλαιολόγου να εξερευνήσει ένα τόσο ιμορφό σπηλαίο. Αυτή τη φορά σταθήκαμε τυχεροί.

Σίγουρα οι σπηλαιολογικές έρευνες στην Κάλυμνο πρέπει να συνεχιστούν. Το βιορειοδυτικό τμήμα του νησιού παραμένει ανεξερεύνητο και έχουμε πληροφορίες για πολλά βάραθρα εκεί. Ελπίζουμε η επόμενη αποστολή να μην αργήσει και να είμαστε το ίδιο τυχεροί και ο' αυτή.

Η πρώτη ανακοίνωση για τον εντοπισμό και την εξερεύνησης του σπηλαιοβάραθρου της Ψερίμου έγινε στα πλαίσια της

Πανελλήνιας Σπηλαιολογικής Συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στην **Μονεμβασιά** από 22 έως 24 Σεπτεμβρίου 2006. Σε αυτήν παραβρέθηκαν σπηλαιολόγοι από όλη την Ελλάδα και εκπρόσωποι της Εφορίας Σπηλαιολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού. Είναι ένας θεσμός που πραγματοποιείται κάθε χρόνο σε διαφορετική πόλη και σ' αυτόν οι σπηλαιολόγοι από όλους του συλλόγους παρουσιάζουν τις εξερευνήσεις τους.